

TÜRK BASINININ İLK RESMİ GAZETESİ TAKVİM-İ VEKAYİ'DE PADİŞAH PORTRESİNE İLİŞKİN HABERLER *

Sema ÖNER**

Özet

Basın, dünya tarihinin çeşitli dönemlerinde öncelikle iktisadi, sosyal ve siyasi hayatı etkileyen, kimi zaman da yönlendiren güç kaynaklarından biri olmuştur. 19.yüzyılda Osmanlı yayın dünyasına da ilk kez giren gazeteler de, kamuyu çeşitli konularda yönlendirme görevini taşımıştır. Türk basın tarihinde bir resmi gazete olarak 'ilk' olma özelliğini taşıyan Takvim-i Vekayi, 1831 yılında yayın dünyasına girmiş ve üslendiği haber göreviyle birlikte Batılılaşma süreci içindeki Osmanlı İmparatorluğunda topluma çağdaş yaşam, görüş ve düşünceler açısından yeni bakış açıları kazandırma yolunda da önemli katkıları olmuştur. Araştırmamızda; Takvim-i Vekayi'nin Sultan II. Mahmud (1808-1839) ve Abdülmecid döneminde (1839-1861) yayımlanan sayıları, Tasvir-i Hümayun ya da Padişah Portresi'nin armağan *edilişi* ile bir tablo olarak askeri ve resmi kurumlarda yeralışı , gösterimi açısından incelenmiştir. Çalışmamızın ana temasını oluşturan Sultan II. Mahmud 'un portresine ilişkin haberler, bugün müze koleksiyonlarında yer alan dönemi içinde yaşama, kullanıma geçirilmiş ilgili sanat objelerinden örnekler verilerek haber-sanat objesi ilişkisi kurulmuştur. Gazete, saptanan veriler ışığında Türk Resminin gelişim süreci ve Batı tarzı resim ile insan figürünün kabullenilmesindeki dönüşüm noktalarının belirlenmesindeki belge özelliği ve toplumu yönlendiriciliği açısından değerlendirilmiştir. Takvim-i Vekayi nin resmi bir kaynak olarak Sanat Tarihi'nin yazılmasında ve farklı disiplinlerde yapılacak çok yönlü araştırmalar için öncelikli bir yerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar sözcükler: Takvim-i Vekayi, II. Mahmud portresi, resmi gazete.

Abstract: News Relating to a Sultan's Portrait in the First Official Newspaper of the Turkish Press the Takvim-i Vekayi

In the various periods of world history the press has been one of the sources of power that has impacted and sometimes shaped the world economics, social and politics. Newspapers as Turkish language has entered the 19th century Ottoman press world for the first time also had the duty of guiding public opinion on various topics. Takvim-i Vekayi as the 'first' official newspaper in the Turkish press started life in 1831 and was made an important contribution to Ottoman public in terms of inculcating new points of view in the fields of contemporary lifestyles, views and thought. In our research the back issues of Takvim-i Vekayi during the Sultan Mahmud II(1808-1839) and Abdülmecid (1839-1861) were examined from the standpoint of the awarding of Tasvir-i Hümayun (Sultan's Portrait) as an award for services rendered, and use as an official portrait in military and official institutions. The newspaper was evaluated from the perspective of documenting and influencing the public in initiating the breakthrough on, the development of Turkish painting and the acceptance of western style painting and the human figure.

Key words : Takvim-i Vekayi, , portrait of Mahmud II, official newspaper.

* Sanat Tarihcisi Sayın Cengiz Köseoğlu'nun anısına.

** Doç.Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü. semaoner2000@yahoo.com.

GİRİŞ

Günümüzdeki tanımlamalarda; ülke ve dünya olaylarının geniş kitlelere bildirilmesi ve bu kitlelerin düşünsel, siyasal, ekonomik alanlardaki gelişimini sağlama amacı taşıdığı ifade edilen (Gezgin, 2003:12) basının etkin gücü gazetenin, süreli yayınlarla birlikte yaşama girmesi, endüstrileşme sürecinin ülkelerarası iletişim ve etkileşimi, toplumsal yaşamı hareketli kıldığı 19.yüzyılın en önemli olaylardandır.

Batılı toplumlarda da örnekleri olduğu gibi gazetenin, 'Resmi Gazete' aracılığı ile tanınmasının 19.yüzyıl reformlarının ortak bir özelliği olduğu da söylenebilir (Ortaylı,1990; 487). Bu genel çerçeveye uygunluk sağlayarak Osmanlı toplumunun da Türkçe gazete ile ilk kez tanışması bir 'Resmi Gazete' olan Takvim-i Vekayi ile gerçekleşmiştir. Belirtilen yüzyılda bu resmi gazete ile birlikte Osmanlı yayın dünyasına da ilk kez giren diğer gazetelerin kimileri de kimi zaman güç ve iktidar ikilisini destekleyerek kamuyu çeşitli konularda yönlendirme özelliğini korumuştur. Diğer taraftan, yönetici güç ve kadroların da sesi olabilmıştır.

Osmanlı tarihinde 19.yüzyılda, basının yönlendiricilik ve etkilerinden en önemlilerinden birisi de batılılaşma kapsamındaki uygulamalarda görülmektedir. Batılılaşma yönündeki girişimlerin, uygulamaların duyurularak güncel haber olarak verilmesi, dönemin padişahın tavrının, bakış açısının yansıtılması açısından önem kazandığı gibi basını izleyen gruplarca haber ve uygulamalar arasındaki ilişkilerin izlenmesi, kimi kabuller ve sonuçlara ulaşılmasında dönemin yayın organının ya da organlarının yeni oluşumlara zemin hazırlaması [açısından dikkat çekicidir. Resmi gazetenin bu bütün](#)

[içindeki yeri ise tartışılacak önemli bir noktadır.](#)

AMAÇ VE YÖNTEM:

Türk basın tarihinde bir resmi gazete olarak 'ilk' olma özelliğini taşıyan Takvim-i Vekayi, 1831 yılında yayın dünyasına girmiş ve üslendiği haber göreviyle birlikte Batılılaşma süreci içindeki Osmanlı İmparatorluğu'nda kamuya çağdaş yaşam, görüş ve düşünceler açısından yeni bakış açıları kazandırma yolunda da önemli katkıları olmuştur.

Araştırmamızda; Takvim-i Vekayi'nin, yayınlanan haberleriyle Türk Resminin gelişim süreci ve Batı tarzı resim ile insan figürünün kabullenilmesindeki dönüşüm noktalarının açıklanmasındaki belge özelliğinin belirlenmesi ve kamuyu bilgilendiriciliği, dolaylı olarak da yönlendiriciliği açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu nedenle öncelikle gazetenin, incelememizin odak noktasını oluşturan Sultan II. Mahmud (1808-1839) döneminde yayınlanan sayıları, ilk yayın yılı olan 1831'den başlayarak padişahın yeni ve batılı görünümünü yansıtan 'Tasvir-i Hümayun' ya da 'Padişah Portresi' nin ihsan edilişi ile bir tablo olarak da askeri ve resmi kurumlarda yeralışı, sergilenişi açısından incelenmiştir. Yine bu dönemde görülen, fildişi üzerine yapılmış, işlevi daha çok bir anı objesi olarak ağırlık kazanan II. Mahmud portreli mücevherli kutular ise (Renda, 2000:450) araştırmamızın ana sınırları dışında bir diğer inceleme konusu olarak bırakılmıştır.

Tarihi süreç içinde ileriye dönük ilişkilerin izlenebilmesi için Sultan Abdülmecid dönemi (1839-1861) sayıları da değerlendirmeye alınmıştır. Seçilen tüm haber örnekleri,

metin içinde özgün anlatımlarıyla verilmiş, ayrıca günümüz Türkçesi'ne de dönüştürülmüştür (1).

Sultan II. Mahmud ve resim sanatı ilişkisine açıklık kazandıracak kaynaklar konusuna Tuncay Baykara makalesi (Baykara,1980:509-505) ile dikkati çekmiştir. Ayrıca Topkapı Sarayı Eski Arşiv Şefi ve TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Müşaviri, Sanat Tarihçisi Cengiz Köseoğlu Osmanlı Hazinesi ile ilgili olarak Takvim-i Vekayi üzerinde yaptığı çalışmalar sırasındaki saptamalarıyla araştırmalarımızı Tasvir-i Hümayun'a yönlendirmiştir.

Çalışmamızın ana amacı doğrultusunda incelenen haberler, dönemin diğer resmi kaynaklarındaki verilerle de tamamlanmış ya da desteklenmiştir. Diğer taraftan, haberlere neden oluşturan padişah portreleri hakkında yapılan araştırmalar değerlendirilmiş, yazılı kaynaklar ve makalemizin ana temasını oluşturan Sultan II. Mahmud'un tasviri esas alınarak müzelerdeki ilgili sanat objeleri arasında ilişki kurulmuştur.

BULGULAR:

Sultan II. Mahmud Dönemi'nde İlk Resmi gazete; Takvim-i Vekayi hakkında

19.yüzyılın resmi gazetesi Takvim-i Vekayi, Tanzimat'ı hazırlayan ve radikal bir yenilikçi olarak da adlandırılan Sultan II. Mahmud'un saltanatı sırasında (1808-1839), 11 Kasım 1831'de basın dünyasına giren ve 'Türkçe' olarak yayınlanan ilk gazetedir (Tütengil, 1985: 3). Padişahın 1824'te basımevini Matbaa-i Amire olarak yeniletmesi ve gazete basımını da üstlenebilecek bir organizasyon gerçekleştirmesinin ardından gündeme gelen günümüz Türkçesi'ne 'Olayların Takvimi' olarak dönüştürülebilecek olan bu yayın organının adının da dönemin padişahı

tarafından belirlendiği bilgiler arasındadır. Yayın hayatına başladıktan bir süre sonra; Sultan Abdülmecid döneminde (1839-1856) 3 Kasım 1839'da ilan edilen Tanzimat'ı devletin sesi olarak duyuran gazetenin, dönemin yeniliklerine ilişkin haberleri vermesi nedeniyle bu yeniliklerin yerleşmesinde önemli bir işlevi olduğu düşünülmektedir. Bir başka deyişle, 'Tanzimat'ın Sesi' olarak da tanımlanabilir.

İstanbul'da haftalık olarak yayınlanması planlanan, devlet görevlileri ve aydınlar ile kent ve kasaba ileri gelenlerine, yabancı devlet temsilciliklerine dağıtılan gazetenin Türkçe basımının yanısıra Fransızca (1831) ve Ermenice (1832), Rumca (1835), Arapça (1840), Farsça baskıları da bulunmaktadır. Ana amacının Osmanlı kamuoyuna olayların gelişimini resmi görüş doğrultusunda yansıtmak ve devlet işleriyle ilgili duyurularda bulunmak olduğu anlaşılan Takvim-i Vekayi'nin, kimi zaman kesintili de olsa yayın yaşamını Osmanlı Devleti'nin sona erdiği 4 Kasım 1922'ye değin sürdürdüğü bilinmektedir.

Gazete, ana başlıklarıyla umur-u dahiliye (iç haberler), umur-u hariciye (dış haberler), mevad-ı askeriye (askeri işler), fünun (bilimler), tevcihat-ı ilmiye (din adamları atamaları), ticaret ve es'ar (ticaret ve fiyatlar) olmak üzere altı ana bölümden oluşmaktadır. Başlangıçta resmi devlet haberlerinden başka iç ve dış dünya olayları ile oldukça geniş bir bilgilenme olanağı sunan Takvim-i Vekayi'de, Sultan II. Mahmud'un ölümünden sonra sadece resmi devlet haberlerinin yer aldığı anlaşılmaktadır. İçerik açısından çağdaş batılı örneklerle karşılaştırıldığında içeriğinin; amaca, dönemin koşullarına, yönetimin ve toplumun gereksinimlerine uygunluk çerçevesinde kimi farklılıklar

göstererek, alışılmış resmi gazete sınırlarını biraz daha aştığı görülmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi kanunnameler, iç haberler, dış haberler, bazı bilim ve fen konularının yanısıra polemik unsuru yaratabilecek makaleler ve abartılı taşra haberleri de içeriği oluşturmaktadır. Bu haberler arasında dönemin sultanına ilişkin çeşitli konular da geniş bir biçimde yer almaktadır. Diğer taraftan gazete, tarih, coğrafya, edebiyat, iktisat konularında da popüler ve eğitici nitelik taşımaktadır (Ortaylı, 1990; 397).

Yeni Osmanlı İmgesi, Yenilikçi Sultan İmgesi ve 'Tasvir-i Hümayun'

Takvim-i Vekayi 'nin Türk basınında bir ilk olmasına öncülük eden Sultan II. Mahmud (1808 -1839), resmi tarihlerde Batılılaşma Dönemi olarak adlandırılan süreç dikkate alındığında Osmanlı padişahları içinde yenilikçi, ilerici yapısı ile belirginleşen, bu açıdan da III. Selim'i (1789-1807) izleyen öncü kimliklerden birisidir. Döneminde batılılaşma, kimi alanlarda kurumsallaşarak toplumsal ve kültürel alana da yansımış, 19.yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu için dönüm noktalarından birisi olan 'Tanzimat' (1839-1876), bu sürecin oluşturduğu uygun bir zeminde, Sultan Abdülmecid'in saltanatı sırasında (1839-1861) ilan edilerek bir döneme adını vermiştir.

Bilindiği gibi Sultan II. Mahmud döneminde eğitim ve sosyal yaşamı da içeren çok yönlü, köklü yenilik ve değişimler gerçekleştirilmiştir. Yenilikler içinde içerdiği ayrıntıların çokluğu ve bu ayrıntıların oluşturduğu çok yönlü ilişkiler ile sonuçları açısından önemle vurgulanması gerekli bir uygulama da askeri alandadır. Bu uygulama; geleneksel bir kurum olan Yeniçeri Ocağı'nın 1828' de kaldırılarak yerine çağdaş teknik ve bilgi donanımlarıyla Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin kurulmasıdır. Ancak;

ordudaki yenilenme sadece teknik olanakların gelişimi ile sınırlı kalmamış, ceket, pantolon ve çizmeden oluşan ve bir fesle tamamlanan üniformalı asker ve subaylarıyla da Batıyı örnek alan çağdaş görünüm içindeki bireyleriyle askeri bir kurum oluşturulmuştur. Askerlik alanındaki kıyafete yönelik değişim anlayışı, 1829' da halka resmi kıyafet reformu olarak yansıtılmıştır. Kurumsal açıdan olduğu gibi dış görünümde de kendisini gösteren bu yeni Osmanlı imgesi, İmparatorluğun yeni yüzünün yeni ifadesidir. Kuşkusuz yeni imge; yeni dış görüntü, yeni giysi ile dönemin padişahında da görülecek ve onun tarafından tanıtılacaktır. Tanıtımda ise çeşitli nitelikte iletişim araçları ya da nesnelere gereksinim duyulacaktır.

Sultan II. Mahmud'un yenilikçi düşünce sistemi ve uygulamalarıyla bütünleşen, görsel sanatlarda atılacak öncü adımlar açısından da önem taşıyan ve içinde konumuz açısından ayrıntılı olarak üzerinde durulması gerekli yaklaşım ve girişim; 'Padişahın Yeni İmgesi' ya da padişahın yenilikçiliğini yansıtan yeni görüntüsü ve bu imgenin sanat eserleri aracılığıyla tanıtılarak benimsetilmesidir. Bir başka deyişle; 'Tasvir-i Hümayun / Padişahın Portresi' ile ilgili uygulamalardır. İnsan figürü konusunda tasvir yasağının çeşitli dönemlerde gündeme geldiği Osmanlı İmparatorluğu'nda, 19.yüzyılda padişah portresinin uygulanabilmesi için madalyon, tablo gibi sanatsal objelerden yararlanılmış, yanısıra, batılı davranış biçimleri olarak padişah tarafından veya emri ile bu objelerin armağan edilmesi, dağıtımları ve gösterimleri gerçekleştirilmiştir.

Sultan II. Mahmud'un portresinin objelerde kullanılması ve dağıtılması konusunda atılan öncü adım, ivmesini daha çok Sultan III. Selim döneminden alan, padişahın kendi

portresini sikkelere bastırma girişimidir (1826). Bu girişimin ve sonuçlarının halkın yoğun tepkisini aldığı bilinmektedir (Baykara, 1980: 512). Dönemin batılı gözlemcilerinin yazılı anlatımlarında da yer alan bu durum din ve inanç bağlamında değerlendirilmiştir (Southgate, 1838:319). 1829' daki kıyafet reformunun ardından padişahın imgesine yer verilen bir diğer önemli uygulama da II. Mahmud'un portresinin fildişi üzerine yapıldığı, kimi zaman yalın, kimi zaman da mücevherli bir çerçeve içindeki göğüσε takılan (Res.1) ya da boyuna asılan (Res2) küçük madalyonlardır. Bu türdeki tasvir-i hümayunlar 1.grup olarak değerlendirilebilirler. Ulaşabildiğimiz kaynaklardan anlaşıldığı üzere; 1833 den itibaren büyük boyutta yağlıboya tablo olarak yapılanlar da 2.grubu oluşturmaktadır.

Halil Ethem (Edhem,1970: 22) ve Prof. Mustafa Cezar'a göre (Cezar,1995: 96) II. Mahmud tarafından bir de Tasvir-i Hümayun Nişanı ihdas edilmiştir. Göğüσε takılan ya da boyuna asılan tasvir-i hümayunlar bu tanımlama içindedir. İbrahim ve Cevriye Artuk ise (Artuk ve Artuk, 1967:10) bu türdeki tasvir-i hümayunları rütbesi ve nizamnamesi olmadığından nişan olarak nitelendirmezler.

Yukarıda belirtilen 1. gruptaki padişah portrelerinin önemli örnekleri Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır. TSM,17/28 Env. No'ya kayıtlı, 1832 tarihli, 6,5 cm çapında, fildişi üzerine yağlıboya olarak Sultan II. Mahmud portresinin yer aldığı tasvir-i hümayun, giyim reformunu yansıtan ceket ve fesli yeni giysileriyle padişahı göstermektedir (Res.1). Yine Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan ve İspanyol ressam Marras tarafından fildişi üzerine yapılan portre ile aynı tarihte gerçekleştirilmiş olabileceği ileri sü-

rülen (Renda, 2000:508) askılı tasvir-i hümayun da döneminde yaşama geçirilmiş önemli örnekler arasındadır (Res.2).

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Tasvir-i Hümayun'un İhsan Edilmesi ve Kaynak Olarak Takvim-i Vekayi İncelediğimiz Takvim-i Vekayi'lerde; Umuru Dahiliye (İç Haberler) ve Umuru Hariciye (Dış Haberler) başlığı altındaki haberler içinde yer alan padişah portreli madalyon/nişan ve büyük boyuttaki portretablolar için ortak bir tanımlama olabileceğini düşündürmektedir. Kebir tasvir-i hümayun tanımı ise yağlıboya büyük portreyi ifade etmektedir.

Bir mücevher ya da bir prestij objesi olarak değerlendirilebilecek 1. gruptaki tasvir-i hümayunların daha önce de belirtildiği gibi oldukça geniş bir çevreye armağan edildiği incelenen Takvim-i Vekayi'lerden saptanabilmektedir.

Tarih-i Lütfi'de (Lütfi,1302,IV:65)27 Temmuz 1832'de sultanın üst düzeyde bir din yetkili-sine; Şeyhülislam Yasincizâde Abdülvehab Efendi'ye 'mazhar-ı iltifat olarak pırlanta ile murassa bir kıt'a tasvir-i hümayun' verildiğini yazmaktadır. Tasvir-i hümayun'un ihsanı ve benimsetilmesi yönündeki bu adımın, şeyhülislam tarafından pek hoş karşılanmadığı da dönemin Batılı kaynaklarında belirtilmektedir (Baykara, 1980:512). Aynı yıl sadrazam, kaymakam ile serasker ve kapitanpaşalara da tasvir-i hümayun verilmiş olduğu Sayı 27, 27 Zilhicce 1247 tarihli (28 Mayıs 1832) (2) Takvim-i Vekayi haberinden de öğrenilmektedir (Res.3). Haberde: "...cenâb-ı sadrazamî ve serdâr-ı ekremî ve kaymakâmî ve seraskerî ile kapdan paşa hazretleri misüllü havâss vüzerâ-i izâma ihsân buyrulmuş olan etrâfı pırlanta mücevher donanmış tasvîr-i hümayûn-ı mehâsin-nümûn-ı hazret-i şehriyarî ihsânı ile müşârun-ileyh Pertev Efendi hazretleri başkaca nâil-i dest-mâyeyi iftihâr olmuş..." ifadeleri kullanılmıştır.

Aynı tarihli gazeteye göre, yeni Mekke Şerifi Abdülmuttalib de pırlantalı tasvir-i hümayun ile onurlandırılmıştır. Oldukça ayrıntılı verilen haber aşağıdaki gibidir:

Şerîf-i müşârun-ileyh hazretleri mu'azzen Dersaadet'e celb olunarak hâlâ Duhân Gümürüğü Emîni Dergâh-ı Alî Kapucubaşlarından Hâcî Mustafa Ağa'nın Konağı'na misâfir verilmiş ve kendüleriyle ba'zı gûne müzâkereden sonra Zi'l-hicce' üş-şerîfe'nin yirmi

üçüncü Pencşembe (Perşembe) günü taraf-ı eşref hazret-i şehinşâhîden Süvârî-i Hâssa-i Şâhâne üçüncü Miralâyı Reşid Bey ma'rifetiyle Mâbeyn-i Hümâyûn'a da'vet olunub devletlû semâhatlû Şeyhülislâm efendi hazretleri ve devletlû Kaymakâm Paşa Hazretleri ve devletlû Serasker Paşa Hazretleri dahi hâzır oldukları hâlde huzûr-ı meyâmin-mevfûr-ı cenâb-ı cihândârîye dühûllerinde hareket ve kıyâm-ı hümâyûn-ı mülûkâne ile hürmet ve taltîf buyurularak yakası pırlanta mücevher kopçalı ve yaka ve cevânib-i erba'ası incü ve sırma işlemeli yeşil ve ağır hurvanî iksâsiyle Emâret-i Mekke-i Mükerrime uhde-i istihâllerine ihâle ve tefvîz ve taraf-ı eşref hazret-i hilâfet-penâhîden hakkında mehâsin-i iltifât ve enva'-i nevâziş-i cenâb-ı şehinşâhî erzân ve şâyân buyrularak nezd-i mekârim-vefd-i şâhânelerinde ku'ûda ruhsat ve icâzet ile bi'z-zât şifâhen ba'zı vesâyây-ı seniyye ve tefhîmât-ı celîle-i cihân-bârî sudûr buyrulduktan sonra haklarında tezâ'üf-i hüsn-i teveccüh-i şâhâneyi izhâren ve teberrüken ve etrâfı pırlanta ile müzeyyen bir kıt'a tasvîr-i hümâyûn itâ ve inâyet ve harçlık olarak külliyetlû atıyye-i seniyye dahi ihsân buyrulmuş ve ba'dehu Mâbeyn-i Hümâyûn'dan avdetle kayığa süvâr olarak Bahçekapusu İskelesi'ne geldiklerinde yine taraf-ı bâhirü's-şerefi hazret-i şâhânenen donanmış müzeyyen bir re's esb dahi keşîde kılınmış olmağla zıkr olunan esbe süvâr olarak müretteb olan alây-ı vâlâ ile misâfir oldukları hâneye azîmet buyurmuşlardır.

Haberdeki ayrıntılardan, Mekke Şerifi'ne pırlantalı tasvir-i hümâyun ile diğer armağanların verilmesine ilişkin tören ile bu törende uygulanan protokol da öğrenilebilmektedir. Özetle; Mekke Şerifi, İstanbul'a davet edilerek Tütün Gümrüğü Emîni Konağı'nda misafir edilmiş daha sonra Hassa Süvârî Alayı 3. Miralâyı aracılığı ile kendileri

Saray'da Mabeyn-i Hümâyun'a davet edilmiştir. Bu resmi törende Şeyhülislam, Kaymakam Paşa ve Serasker Paşa da hazır bulunmuştur. Mekke Şerifi'ne hurvanî olarak adlandırılan bir çeşit düz yakalı, pırlantadan kopçalı, inci ve sırma işlemeli yeşil ağır bir elbise giydirildikten ve padişah tarafından çeşitli iltifatlarla ve bazı nasihatlarla bulunulduktan sonra huzurda oturtulmuş ve ardından tasvir-i hümâyunla birlikte külliyetli miktarda armağanlar verilmiştir. Kabul töreninin tamamlanmasının ardından Abdülmuttalib Efendi Mabeyn'den alınarak kayıkla Bahçekapısı'na getirilmiştir. Ardından, yine padişah tarafından armağan edilen bir ata binmiş olarak alayla konuk edildiği konağa dönmüştür.

Takvim-i Vekayi, Sayı 114, 20 Cemaziyelahir 1251'de (13 Ekim 1835) Reisülküttab Hacı Mehmet Akif Efendi'ye, Sayı 116, 14 Receb 1251'de (5 Kasım 1835) Tophane Nazırı Hacı Saib Efendi'ye tasvir-i hümâyun verildiği öğrenilmektedir.

Takvim-i Vekayi, Sayı 114, 20 Cemaziyelahir 1251 (13 Ekim 1835)'deki haberden Reisülküttab'a padişah tarafından tasvir-i hümâyun verilmesinin başlangıçta verdiği örneklerden farklılık göstererek. Saray sınırları dışında, Mehmet Akif Efendi'nin konutunda gerçekleştiği öğrenilmektedir. Olay aşağıdaki gibi nakledilmektedir:

Reisülküttâb atüfetlû el-Hâc Mehmed Akif Efendi hazretleri hakkında teveccühât-ı mekârim-gâyât ve mürâ'ât-ı fâizü'l-berekât-ı hazret-i Kiti-sitânî derkâr ve sezâvâr buyrula geldiğinden kemâl-i bende-nüvâzî ve inâyet-i übbebet-trâzî-i hazret-i hilâfet-penâhî iktizâsından nâşi lütfen ve ihsânen işbu Cemâzîyelahirenin onuncu Cuma günü saat on buçukda Havâss-ı mukarrebîn-i

şâhaneleri atüfetlü beyefendiler ve Mâbeyn-i Hümayûn-ı mülûkâne kâtib-i müstelzimü'l-mefharetiyle kâmbîn efendiler hazerâti berâber olarak efendi-i müşârun-ileyhin Mirgün'de vâki' sâhilhâne-i âcizânesini teşrîf-i rağbet-i seniyye-i cihân-bânî sûret-nümây-ı âyine vukû' olmuş olduğundan sâhilhâne-i mezkûr şeref-kudüm-i cihân-lüzûm-ı şâhâne ile dâr-ı yümn ü sürûr ve menziletgâh-ı şevk ü hubûr olduğu hâlde ahşam ta'âmı tenâvül buyrulduktan sonra efendi-i müşârun-ileyh tarafından ba'zı sanâyi'-i nâriyeden müretteb i'dâd ve tehiyye etdirilmiş olan fişenkler sâhilhâne-i mezkûr karşusunda Baltalimanı sahasında endaht birle seyr ü temâşâ ve efendi-i müşârun-ileyh hakkında envâ'i iltifât-ı âli şâyân ve sezâvâr buyrulduğundan başka kat ender kat kendülerini taltif ve ihyâ buyurmak irâde-i inâyet-âdesine mebni bir kıt'a tasvîr-i hümayûn-ı mehâsin-nümûn-ı şâhâne ihsân ve itâsıyla mazhar-ı imtiyâz buyrulmuş ve mahdûmları Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümayûn'dan ve Dîvân-ı Hümayûn Kalemî mühimme-nüvisânından Nail Efendi hâk-pây-ı me'âli-peymây-ı hazret-i şâhâneye yüz sürmek şeref-i cihân-bahâsına nâiliyetle pırlanta ile murassa' efendi-i mûmâ-ileyhe bir kıt'a mücevher kutu ve damadları kalem-i mezkûr mühimme-nüvisânından Ali Rıza Efendi'ye hocalık rütbe-i mu'teberesi tevcihiyle ona dahi bir mücevher zarf ve hidemât-ı lâzimedede bulunan devletlü Kaymakam Paşa hazretlerinin hazînedârı Hüsam Efendi'ye ve efendi-i müşârun-ileyhe nisbet-i karâbeti olan Osman Kâmil Bey'e mücevher kutular ve efendi-i müşâru-ileyhin emekdârlarından Veli Ağa'ya dahi bir kıt'a zarf inâyet ve ihsân buyrulurak cümlesi ihâta-i eltâf-ı aliye-i şâhâne ile rehîn-i envâ'-ı meserret ve mefharet olmuş ve gece geç saat üç buçuk râddele- rinde sâhil-sarây-ı mülûkâneye avdet-i celilü'l-menkabete-i şâhâne vukû' bulmuştur.

Habere göre Sultan II. Mahmud, 20 Cemaziyelahir 1251 (13 Ekim 1835), saat on buçukta Havâss-ı mukarrebîn efendiler ve Mabeyn-i Hümayun kâtipleri ile Reisülküttab Hacı Mehmed Akif Efendi'nin Emirgan'daki sahilhanesine teşrif etmiştir. Burada akşam yemeği yenildikten sonra Mehmed Akif Efendi tarafından, sahilhanenin karşısındaki Baltalimanı sahasında atırılan havayı fişekler seyredilmiş ve sonra padişah Reisüküttab Mehmed Akif Efendi'nin kat kat taltif edilmesini emretmiştir. Bunun üzerine II. Mahmud, Mehmed Akif Efendi'ye bir adet tasvir-i hümayun, Mehmed Akif Efendi'nin oğlu Divan-ı Hümayun hocalarından ve Divan-ı Hümayûn Kalemî mühimme kâtiplerinden Nail Efendi'ye pırlanta ile murassa bir adet mücevherli kutu, yine efendinin damadı Mühimme kâtiplerinden Ali Rıza Efendi'yi hocalık rütbesine terfi ile kendisine bir adet mücevherli zarf armağan etmiştir. Ayrıca Kaymakam Paşa'nın Hazinedarı Hüsam Efendi ile Mehmed Akif Efendi'ye yakınlığı olan Osman Efendi'ye mücevherli kutular ve yine Mehmed Akif Efendi'nin emektarlarından Veli Ağa'ya bir adet zarf verilmiş, bunun ardından padişah, gece geç saatte, üç buçuk sıralarında sahil sarayına dönmüştür.

Takvim-i Vekâyi, Sayı 116, 14 Receb 1251'de (5 Kasım 1835) yayınlanan Tophane-i Amire Nazırı Hacı Saib Efendi ile ilgili haberde: "...Efendi-i mûmâ-ileyhi (Saib Efendi) berminvâl-i muharrer envâ'-i iltifât ve inâyet-i hazret-i şehnişâhiye mazhar buyrulduğundan başka avâtif-ı aliyye-i mülûkânedden murassa' bir kıt'a tasvîr-i hümayûn-ı mehâsin-nümûn-ı şâhâne ihsân ve itâsıyla dahi sürûr ve ibtihâcı dû-bâlâ buyrulmuşdur" ifadesi kullanılmıştır.

Habere ayrıntılarıyla bakıldığında padişah, 17 Cemaziyelahir 1251(10 Ekim 1835) Cuma

günü saat 8'de Havass-ı mukarrebın beyefendiler ve Mabeyn katipleri efendilerle Nazır Saib Efendi'nin Bahayi Körfezi'ndeki sahilhanesini onurlandırmış, biraz oturduktan sonra bu sahilhanenin yukarısındaki Mirabad (Mihrabad) denen yere gitmiş ve saat 11 civarında yine Saib Efendi'nin sahilhanesine inerek akşam yemeği yemiş, körfez iskelesi ile bunun civarındaki diğer iskeleden değişik havai fişekler atılmasını emretmiştir. Bu arada Saib Efendi'nin oğulları Halil Birri? Bey, Ali Rıza Bey ve damatları Defterdar Mektupçusu halifelerinden Raif Bey Padişahın eteğine yüz sürmüş ve Padişah da her birine birer adet mücevherli zarf armağan etmiştir. Ayrıca Saib Efendi'nin dairesinin önemli kişilerinden Sunullah Efendi'ye de mücevherli zarf verilmiştir. Padişah gece saat üç buçuk sularında geriye dönmüştür. Sonradan Saib Efendi, damadı Raif Bey'in Sadaret Mektupçusu Odası'na atanmasını padişaha arzemiş ve atamaya izin verildiği gibi, Saib Efendi'ye de bir adet mücevherli tasvir-i hümayun armağan edilerek mutluluğu ikiye katlanmıştır.

Anlatıma göre; tasvir-i hümayun. padişah tarafından Saib Efendi'ye yine Reisülküttab örneğinde olduğu gibi Saray dışında,onun konutunda armağan edilmiştir.

Buna benzer haberler Sayı 29 ,14 Muharrem 1248'de (13 Haziran 1832), Sayı 32, 13 Safer 1248 (12 Temmuz 1832), Sayı 35, 16 Rebi'ülevvel 1248 (13 Ağustos 1832), Sayı 115, 2 Recep 1251 (24 Ekim 1835), Sayı 127, 29 Zilhicce 1251(16 Nisan 1836), Sayı 164, 11 Safer, 1254 (6 Mayıs 1838) gibi pek çok sayıda da saptandığı gibi farklı görevlerdeki bendegani da içererek çeşitlenmektedir. Yabancı ülke temsilcileriyle ilgili olarak da; Sayı 35, 16 Rebi'ülevvel 1248'de (13 Ağus-

tos1832) İngiliz Elçisi Kanin'e etrafı pırlanta ile süslenmiş bir adet askılı tasvir-i hümayun, Sayı 45, 24 Cemaziyelahir 1248 (18 Kasım 1832) da ise Rusya Elçisi Potiyef'e askılı mücevherli tasvir-i hümayun, elçi aracılığıyla Rusya İmparatoru'na tasvir-i hümayun ile süslenmiş bir adet murassa kutu, Sayı 141, 29 Ramazan 1253 (27 Aralık 1836)'da İran Elçisi Esat Efendi'ye de tasvir-i hümayun armağan edilerek onurlandırıldığı saptayabildiğimiz bilgiler arasındadır.

Yabancı ülke temsilcilerine tasvir-i hümayun verilmesi ile ilgili örneklerden; Takvim-i Vekâyi, Sayı 35, 16 Rebi'ülevvel 1248'de (13 Ağustos 1832) yayınlanan İngiliz Sefiri Kanin ile ilgili haberde:

.....hitâm-ı me'mûriyeti hasebiyle sefir-i mûmâ-ileyh Kanin cenâbları avdet edeceğinden li-ecli'l-vedâ' Bâbiâli'ye vürûdunda merâsim-i mu'tâde icrâsından başka Devlet-i Aliyye ile İngiltere Devleti beyninde derkâr olan mihr ve muhâdenet-i kadîme iktizâsınca şevket-me'âb efendimiz hazretleri sefir-i mûmâ-ileyhin li-ecli'l-vedâ' huzûr-ı hümayûn-ı şâhânelerine gelmesine dahi müsâ'ade ve irâde buyurmuş olduklarından şehir-i Rebi'ü'l-evvelin dokuzuncu Pazartesi günü sefir-i mûmâ-ileyh İstavroz'da kâin sâhilsarây-ı hümayûn-ı şâhâneye celb olunarak devletlü Serasker Paşa ve devletlü Müşîr-i Hâssa Ahmed Fevzi Paşa hazretleri ve Ferik-i Hâssa atûfetlü Ahmed Fethi Paşa ve Mirliya sa'âdetlü Namık Paşa hazerâtı mevcûd oldukları hâlde Reisülküttâb Efendi hazretleri delâletiyle huzûr-ı mekârim-neşûr-ı hazret-i şâhâneye dühûl şerefine nâil ve Divân-ı Hümayûn Tercümânı efendi ve İstefanaki vesâyetleriyle hitâb-ı şâhâne ve iltifât-ı pâdişâhâneye mazhar olduğundan mâ'adâ etrafı pırlanta ile müzeyyen bir kıt'a tasvîr-i hümayûn-ı mehâsin-nümûn-ı mülûkâne ihsânıyla gerdan-ı

iftihârî tezyîn ve taltîf buyrulduktan sonra Mâbeyn-i Hümâyûn Dâiresi'ni gezmeğe dahi ruhsat-ı seniyye-i cenâb-ı cihânbanî erzân buyrulmuş olduğundan sefir-i mûmâ-ileyh temâşâ ve tahsîn ederek memnûnen ve müteşekkiren avdet etmiş ve cevâbî şâmil mu'tâd üzere iktizâ eden nâme-i hümâyûn dahi i'tâ buyrulmuş olduğundan azîmete me'zûn olmuştur .

Haberin tümüne göre; Mora İsyanı'nın beş on seneden beri sürmesi ve genel asayiş bozacak bir şekle dönüşmeye başlaması üzerine Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa ve Rusya arasında görüşmeler yapılarak Mora Adası ve bazı yerlerin bazı şartlar karşılığında müstakil bir hükümet olarak kurulmasına karar verilmiştir. O zaman haritada belirlenen sınır aslına uygun olmadığından ileride başka sorunlara sebep olmamak için sınırın kesinleştirilmesi için bu üç devlet tekrar Londra'da bir araya gelmiş ve bir mazbata akdetmiştir. Bu mazbatayı Osmanlı Devleti'ne sunmak üzere İngiltere de özel sefir olarak Kanin'i göndermiştir. İstanbul'da İngiliz Elçisi Kanin Rusya Elçisi ve Fransa Maslahatgüzarı ile Osmanlı Devleti memurları arasında pek çok görüşmeler yapılmış ve sonunda üzerinde uzlaşılan bir senet, geçenlerde karşılıklı teati edilmiştir. Bu karar üzerine sınırın kesinleştirilmesi işine o taraflara (Mora civarına) olan bilgisi yüzünden Divan-ı Hümayun hocalarından Koniçalı Hüseyin Bey memur edilmişti. Memuriyeti biten İngiliz Özel Elçisi Kanin de İngiltere'ye döneceğinden Bâbîâlî'ye gelişinde alışlagelmiş olan tören yapılmıştır. Padişah, Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında olan eski samimiyet ve dostluktan dolayı, elçinin veda etmesi için huzuruna gelmesine de izin vermiştir. Bu nedenle Kanin , 9 Rebiyülevvel 1248 (6 Ağustos 1832) Pazar günü İstavroz'daki sahilsarayına çağırılmış, Serasker Paşa, Hassa Müşiri Ahmed

Fevzi Paşa, Hassa Feriki Ahmed Fethi Paşa ve Mirliya Namık Paşa da hazır oldukları halde Reisülküttab aracılığı ile huzura kabul edilmiştir.

Elçi, Divan-ı Hümayun tercümanı ve İstefanaki aracılığı ile padişah ile konuşmuş ve iltifata mazhar olmuştur. Ayrıca etrafı pırlanta ile süslenmiş bir adet tasvir-i hümayun da kendisine ihsan edilmiş ve boynuna takılarak onurlandırılmıştır. Bundan sonra Mabeyn-i Hümayun Dairesi'ni gezmesine izin verilerek elçi memnun bir şekilde ayrılmıştır. Osmanlı Devleti'nin cevabını içeren name-i hümayun da kendisine verilerek ülkesine dönmesine izin verilmiştir.

Takvim-i Vekâyi, Sayı 45, 24 Cemaziyelahir 1248'de (18 Kasım1832) yayınlanan Rusya Elçisi Potiyef ile ilgili haberde:

...devlet-i müşârun-ileyhânın (Rusya) Dersaadet'de mukîm fevkalâde murahhas orta elçisi asaletlü Potiyef cenâbu işbu mâh-ı Cemaziyelahirenin on birinci Pazar günü Baştercümânı Frankin'i ve konsolos vekîli mûmâ-ileyh ile ma'ân Mâbeyn-i Hümâyûn'a da'vetle devletlü Serasker Paşa ve Müşîr-i Hâssa Ahmed Paşa hazerâtı ve Reis Efendi hâzır oldukları hâlde huzûr-ı hazret-i cihânbanîde ber-vech-i bâlâ konsolos vekîli mûmâ-ileyhin İskenderiye'den kaldırılması cihetiyle vâki' olan mahzûziyet-i seniyyeyi mutazammın muhâtabe-i şâhâne ile elçi-i mûmâ-ileyh bi't-taltîf cânib-i cenâb-ı imparatorîye tasvîr-i hümayûn ile müzeyyen bir aded murassa' kutu ihdâ ve elçi-i mûmâ-ileyhe bir kı'ta askılı mücevher tasvîr-i hümayûn ve tercümân ve vekîli mûmâ-ileyhümâyâ dahi birer kı'ta mücevher nişân i'tâ buyrulmuş ve ba'dehu elçi-i mûmâ-ileyh dâire-i mâbeyn-i hümayûn ve bağçe-i firdevs-nümûn-ı şâhâneyi seyr ü temâşâ

birle memnûnen ve mutayyiben mahal-line avdet etmiştir.

Haberin tamamına göre; kendi nefesine uyarak isyan eden ve bunca kişinin rahatının bozulmasına neden olan Mehmed Ali'nin bu hareketini kınayan Rusya İmparatoru, böyle asi ve kötü bir kişinin katında kendi memurunun bulunmasını hükümdarlık şanına uygun görmediğinden İskenderiye'de olan konsolos vekilini kaldırıp İstanbul'a çağırmıştır. Rusya imparatoru bu güzel davranışı ile padişaha olan samimi duygularını kanıtlamış, Osmanlı Devleti'ne olan iyilikseverliğini de bütün dünyaya ilan ederek taşıdığı sadakat ve samimiyeti ortaya koymuştur. Hakikaten imparatorun bu husustaki hükümdarlık şanı ve komşuluk hukukunu koruyup icra etmesi Osmanlı nezdinde büyük bir memnuniyet uyandırmıştır.

Padişahın da İmparator hakkında hürmet gösterilmesi ve iki taraf arasındaki karşılıklı sevgi ve dostluğun artırılması hususundaki niyet ve görüşüne dayanarak Rusya'nın İstanbul'daki fevkalade murahhas Orta Elçisi Potiyef, 11 Cemaziyelahir 1248 (5 Kasım 1832) Pazar günü Baştercümanı Frankin ve Konsolos Vekili ile beraber Mabeyn-i Hümayun'a davet edilmişler, Serasker Paşa, Hassa Müşiri Ahmed Paşa ve Reisülküttab ile Padişah huzuruna kabul edilmişlerdir. Padişah, Rus Konsolos Vekili'nin İskenderiye'den geri çağrılmasından dolayı duyduğu memnuniyeti belirterek elçiyi taltif etmiş ve Rus İmparatoru'na tasvir-i hümayun ile süslenmiş bir adet murassa kutu hediye etmiştir. Adı geçen elçiye bir adet askılı mücevherli tasvir-i hümayun ve tercüman ve vekile de birer adet mücevherli nişan verilmiştir. Daha sonra Elçi Potiyef'e, Mabeyn-i Hümayun Dairesi ile Hasbahçe

seyrettirilmiş, Potiyef memnun olarak saraydan ayrılmıştır.

İncelenen Takvim-i Vekayi'lerde tanımlanan türdeki tasvir-i hümayunların II. Mahmud'un saltanatının sonuna dek verilmeye devam edildiği izlenebilmektedir. Bu önemli armağanın verildiği kişilerin merkez yönetimindeki erkandan, geniş bir coğrafyaya yayılan Osmanlı devletinin diğer yetkililerine, çeşitli görevlerdeki bendegana, dış ülke temsilcilerine dek uzanan bir yelpaze oluşturduğu anlaşılmaktadır. Yine aynı geleniğin Sultan Abdülmecid döneminde de sürdüğü, gazetenin Sayı 259, 7 şevval, 1259 (31 Eylül 1843) mücevher tasvir-i hümayun, Sayı 260, 8 Şevval 1259 (1 Aralık 1843), Eflak Voyvodası Biska Bey'e Mabeyn-i Hümayun'da mücevher tasvir-i hümayun verilmesine ilişkin haber örneklerinden öğrenilmektedir.

Tasvir-i Hümayun'un küçük objeler üzerinde aldığı yerlerin 1833 yılından başlayarak tuval yüzeylerine de taşıdığı; 2.grup içinde değerlendirebileceğimiz II. Mahmud'un portresini taşıyan bu eserlerin padişahın emriyle büyük boy bir yağlıboya tablo olarak; bir başka deyişle Kebir Tasvir-i Hümayun/Büyük Padişah Portresi olarak Donanma'da Kalyon-u Hümayun'a ve okul, kışla ile devlet dairelerine astırıldığı öğrenilmektedir. Resmi Gazetenin konuya ilişkin haberleri, Tarih-i Lütfi gibi dönemin diğer resmi kaynaklarındaki bilgiler ile bütünleşmektedir (Baykara,1980:512).

'Kebir Tasvir-i Hümayun'un armağanı ile ilgili haber örnekleri incelendiğinde: Takvim-i Vekâyi, Sayı 68, 21 Cemaziyevvel 1249'da (6 Ekim 1833) yayınlanan haber, büyük padişah portresinin donanmada, padişahın kalyonuna asılmak üzere

Kaptanpaşa'ya verilmesini anlatmaktadır.
Olay;

Donanmay-ı hümâyûn-ı şâhanelerinde her hâl ü mahalde bi'l-kuvve bulunmak ve kalyon-ı hümâyûn-ı mezkûra ta'lik olunmak üzere kapudan-ı müşârun-ileyh hazretlerine bir kıt'a kebîr tasvîr-i hümâyûn-ı mu'ciz-nümûn-ı şâhâne ihşân ve mukaddemce Gemlik'i teşrîf-i hümâyûn-ı şâhâne buyrulan firkateyn ve korvetler ve kotralarda olan neferât-ı bahriyeye atıye ihşân buyrulmak câygîr-zamîr-i inâyet-samîr-i mülûkâne olduğundan diğerleri mahzûn olmamak vesîle-i hayriyesiyle bi'l-cümle neferât-ı bahriyeye tevzî' ve taksîm olunmak için külliyyetlü atıye-i seniye-i mülûkâne inâyet buyrulmuş ve deniz üzerinde mehtâblar yakılıb bayağı gündüz gibi olduğu hâlde gece sâhil-sarây-ı mu'allây-ı mülûkâneye avdet-i hümâyûn vukû' bularak ferdâsı Salı günü Tersane-i âmire ricâlî ta'bîr olunan sancakbeyleriyle kapudânân-ı sâire kalyon-ı hümâyûn-ı mezkûra celb ve tasvîr-i hümâyûm-ı mezkûr ziyâret ve atıye-i mezkûre dahi neferât-ı bahriyeye bâ-taksîm tarîkat-ı Sünbûliye meşâyihinden Şeyh Yunus Efendi du'âsıyla temvîh-i deryây-ı isticâbet etdirilmiş ve neferât-ı mezkûre dahi haklarında bu vechile derkâr olan teveccühât-ı şâhâneyi bi'l-müşâhede du'ây-ı vâcibü'l-edây-ı şâhâneyi tekrâr eylemişlerdir" cümleleriyle duyurulmuştur.

Haberin tamamına bakıldığında: Padişah, kara ordusunun talimlerini görmek ve onları ödüllendirmek üzere Ayestafanos'a gittiği gibi, bahriye askerini görmek ve ödüllendirmek için de 9 Cemaziyevvel (24 Eylül 1833) Pazartesi günü Okmeydanı'ndan dönüşünde Beşiktaş önlerinde demirlemiş bulunan donanmayı ziyaret etmiştir. Ayrıca Kaptanpaşa'nın tertip ettiği ziyafete de katılacağını bildirmiş, ve akşam yemeği için

kendi ismi verilen üç anbarlı kalyona çıkmıştır. Gemide Sultan II. Mahmud'u Kaptan Paşa, Hassa Ordusu Müşiri Ahmed Fevzi Paşa, Hassa Ordusu Feriki Ahmed Fethi Paşa ve Hazine Kethüdası Ağa karşılamış, sancaklar açılarak donanma gemilerinden top atışı yapılmış, akşam bütün gemilerde kandiller yakılarak gemiler süslenmiş ve çeşitli havai fişekler atılarak tören düzenlenmiştir. Padişah da donanmaya olan teveccühâtını göstermek için bu kalyona asılmak üzere Kaptan Paşa'ya bir adet büyük bir Tasvir-i Hümayununu hediye etmiştir.

Daha önce Gemlik'i ziyareti esnasında firkateyn, korvet ve kotralarda bulunan bahriye askerine atıye ihşân etmeyi düşünen padişah, diğer bahriye askerinin mahzun olmaması için hepsine külliyyetlü atıye ihşân buyurmuştur. Deniz üzerinde ateş yakılarak **gece gündüz gibi olduğu halde, padişah sahil sarayına dönmüştür**. Ertesi Salı günü Tersane-i Amire ricâlî denilen sancakbeyleri ve diğer kaptanlar da kalyona gelerek tasvir-i hümayunu ziyaret etmiş, padişah ihşân olan atıyeler de bahriye askerine dağıtılmış, Sünbûliye Tarikati şeyhlerinden Şeyh Yunus Efendi de dua etmiş ve bahriye askeri de padişahın kendileri haklarındaki teveccühünü bizzat görerek bu duayı tekrarlamışlardır.

1835 'de Mekteb-i Ulum-u Harbiye'de (1834) asılmış olan padişah portresiyle ilgili bilgiyi (Baykara,1980 :512) izleyen Takvim-i Vekayi, Sayı 132, 9 Reb'ü'l-ahir 1252 (24 Temmuz 1836) daki haber, padişah portresinin büyük bir törenle Rami Kışlası'na asıldığını belgelemektedir. Gazetenin iki sayfasında üç sütun olarak geniş bir biçimde yer alan haber, tasvir-i hümayunun Defterdar İskeleyi'nden faytona konmasıyla başlayan töreni, törene katılan erkanı, geçeceği güzere

gah üzerindeki önemli noktaları da vererek ayrıntılarıyla aktarmaktadır.

Kışlalardaki büyük törenler için başlangıç olarak Rami Kışlası'nın seçilmiş olmasının yapılar bütünü padişahın dönemindeki önemli bir reformlarından biri olan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye için yenilenmiş ve geliştirilmiş olmasıyla (Cezar, 2002: 490) ve bu yeni dönemin bir kez daha bir diğer yeni uygulamayla vurgulanmak istenmesiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Takvim-i Vekâyî, Sayı 132, 9 Rebî'ü'l-ahir 1252'da (24 Temmuz 1836) yayınlanan Rami Kışlası'ndaki törenle ilgili haber uzun giriş cümlelerinin ardından törenin başlangıcını, yola çıkışı ve düzenini aşağıdaki gibi vererek devam ettirmektedir.

Pâdişâh-ı âfâk ve şehnişâh-ı memdûhü'l-ahlâk efendimiz hazretlerinin asâkir-i nusret-me'âsir-i nizâmiyeleri haklarında nev-be-nev zuhûra getüren envâ'-ı eltâf-ı mekârim-ittisâf-ı mülûkânelerine bir ilâve-i cihân-kıymet olmak üzere Rami Kışlay-ı şâhânelerine bir kıt'a tasvîr-i hümâyûn-ı mehâsin-nümûn-ı mülûkânelerinin inâyet ve ihsân buyrulmasını irâde-i seniyye-i pâdişâhâneleri iktizây-ı âlisinden olduğuna ve şehir-i Rebî'ü'l-evvelin yirmi ikinci mübârek Pencşembe (Perşembe) günü irsâl kılınacağı devletlü Serasker Paşa hazretlerine emr ü fermân buyrulmuş idüğüne binâen resm-i istikbâlin icrâsı zımında yevm-i mezbûrda sahrây-ı nişân-ı zîşân ve sırmalı ağır elbise-i resmiye ve apoletleriyle Serasker-i müşârun-ileyh ve Müşîr-i Mansûre-i Muhammediye Damad-ı cenâb-ı cihânbânî devletlü Said Paşa hazerâtı ve bi'l-cümle süvâri ve piyâde asâkir-i hâssa ve mansûre mirlivâları sa'âdetlü Paşalar ve mirâlây ve kaymakâm ve alay emîni beyler ve kapudâne-i hümâyûn ve

Tophâne-i Amire ve Humbarahâne-i Ma'mûre mîrâlây ve kaymakâm ve alay emîni beylerle Mühendishâne-i Hümâyûn Baş Hocası Miralay Ali Bey ve Binbaşî âğâz-ı râkîb-ı âlây olmak ve sunûf-ı asâkir-i mezkûre kol ağaları ve mülâzımları ve bölük umenâsi ve çavuşları iki sıra ile mâşiyen pîşgâhda yürümek üzere Defterdar İskeleyi'nde ve Asâkir-i Mansûre ve Redif-i Mansûre Başkâtibleri efendiler ile jurnal ve yoklama me'mûrları ve Bâb-ı Seraskerî ketebesinden nişân-ı zîşân-ı âliyi hâiz olan sâir efendiler kışlay-ı hümâyûn-ı mezkûr pîşgâhında hâzir olup ve Mirlivâ sa'âdetlü Hayreddin Paşa livâsı taburları Bülbülderesi ibtidâsından Rami Çiftliği önüne ve ondan nev-icâd câmeşûyhâneye varınca sağ ve sol başlarında üçer kıt'a tob ve mükemmel alay muzikası ve çiftlik-i mezkûr pîşgâhında dahi kezalik bir takım alay muzikası olarak saf-ı harb nizâmı üzere ve Mansûre yirminci alayının taburları dahi Topçular Karyesi verâsından bağçeler kenârıyla Eğri Kapu'ya doğru altı kıt'a tob ve mükemmel muzika ve bir tabur dahi kezalik iki kıt'a tob ve mükemmel muzika ile Rami Kışlay-ı Hümâyûnun dâire-i hümâyûn tahtında kâin kebîr alay kapusu önünde câmeşûyhâneye doğru ve süvâri Asâkir-i Mansûre bölükleri dahi kışlay-ı mezbûrun sağ tarafıyla Topçular Karyesi Câddesi sırasında olan bağlar kenârıyla ve mûmâ-ileyhüm kâtib efendiler dahi bâb-ı mezbûrun sağ yanında sıra ile durmuş ve Gümülcine Kazâsı'ndan müretteb olup kol hizmetiyle Bâb-ı Seraskerî'de müstahdem sekbân neferâtı dahi Binbaşlıları Salih Ağa ile Gümrükçü Çiftliği pîşgâhında îstâde kılınmış oldukları hâlde tasvîr-i mu'allây-ı hazret-i şâhâne me'mûr buyrulan havâss-ı kurenâ-i hümâyûn-ı me'âli-merhûn-ı mülûkâneden atûfetlü Rıza Beyefendi hazretleri vesâtetleriyle Defterdar İskeleyi'ne mehâbet-efzây-ı vüsûl olduğu hinde Müşîr-i Asâkir-i Hâssa-i Şâhâne

devletlü Ahmed Fevzi Paşa ve Ferik-i Asâkir-i Hâssa Ahmed Fethi Paşa hazerâti dahi vürûd etmiş olmalarıyla iskele-i mezbûrede hâzır ve müterakkıb olan mükemmel alay muzikası nevâ-sâz-ı ibcâl ve serasker-i müşârun-ileyh ve müşîrân ve ferik-i müşârun-ileyhüm hazerâti edây-ı resm-i istikbâl birle tasvîr-i hümâyûn-ı hazret-i şâhâne hâzır olan faytona vaz' ve zikr olunan binbaşı ağalar ve sâir erkân-ı askeriye ve livâ paşalar ile ferik ve müşîrân-ı müşârun-ileyhümâ hazerâti merâtib-i mahsûsaları iktizâsınca râkıben ve ba'dehu iki sıra dizilmiş olan mârrü'l-beyân kol ağaları ve mülâzımîn ve çavuşân ve sâire mâşiyen âlây-ı vâlâ ile tasvîr-i hümâyûnu hâmil olan fayton önünce olarak ve Serasker-i müşârun-ileyh ile müşârun-ileyh Rıza Beyefendi hazretlerini tasvîr-i hümâyûnu bi'l-ihtirâm önlerine alarak ve akablarınca bir bölük süvâri asâkir-i mansûre ve ardlarınca kavâslar yürüyerek Defterdar İskelesi'nden Feshane-i Amire ve devletlü ismetlü Esmâ Sultan aliyetü's-şân hazretlerinin sarâyları pîşgâhu ve Eyüb Çarşusu Câddesi'yle mahkeme önünden ve Bülbülderesi'nden ve Rami Çiftliği pîşgâhında mürûr ve kışlay-ı hümâyûna azîmet olunub alay-ı vâlây-ı mezbûrun asker arasından güzerânında tasvîr-i hümâyûnu hamil olan fayton müşâhede olundukça muzikalar ahenk-nüvâzi-i dilkeş-ârâ ve asâkir-i mansûre taburları dahi üçer def'a bi'l-münâvebe âvâz-ı bülend ile "Pâdişâhım çok yaşa" du'â ve alkışını edâ ederek...

Haberin tamamına göre; padişah, nizamiye askerleri hakkında yeni yeni ortaya çıkan lütuflarına bir ilave olarak Rami Kışlası'na tasvir-i hümayununu ihsan etmiş ve bunun da 22 Rebiyülevvel 1252 (7 Temmuz 1836) Perşembe günü gönderileceğini Serasker Paşa'ya bildirmiştir.

Karşılama töreninin yapılacağı gün sırmalı ağır resmî elbise ve apoletleri ile Serasker Paşa, Asakir-i Mansure-i Muhammediye Müşiri Damad Said Paşa, bütün süvari ve piyade askerleri, Mansure mirliva, miralay, kaymakam ve alay eminleri, kapudaneler, Tophane ve Humbarahane miralay, kaymakam ve alay eminleri, Mühendishane Başhocası Ali Bey, binbaşı, kolağası ve mülazımları ile bölük emini ve çavuşları iki sıra ve yaya olarak önde yürümek üzere Defterdar İskelesi'nde hazır beklemişlerdir. Asakir-i Mansure ve Redif-i Mansure başkâtipleri, jurnal ve yoklama memurları, Seraskerlik kâtiplerinden nişanları olanlar ise Rami Kışlası önünde hazır bulunmuşlardır.

Mirliva Hayrettin Paşa kumandasındaki askerler, Bülbülderesi başından Rami Çiftliği önüne, oradan yeni çamaşırhaneye varıncaya kadar sağ ve sol başlarında üçer adet top ve alay bandosu, Rami Kışlası önünde dahi bir takım alay bandosu olarak savaş düzeni şeklinde saf tutmuş, Mansure 20. Alay'ının taburları da Topçular Köyü üstünden bahçelerin kenarları ile Eğri Kapı'ya doğru altı adet top ve bandoyla ve bir tabur da iki adet top ve bando ile Rami Kışlası'ndaki Padişah Dairesi'nin altında bulunan büyük alay kapısı önünde çamaşırhaneye doğru sıralanmıştır. Süvari Mansure bölükleri de Rami Kışlası'nın sağ tarafıyla Topçular Köyü Caddesi sırasında olan bağların kenarıyla, adı geçen kâtip efendiler de bahsedilen kapının sağ yanında sıra ile durmuş, Gümülcine'den toplanıp Seraskerlik'te kol hizmetinde görevli bulunan sekban askeri de binbaşılı Salih Ağa ile Gümrukçü Çiftliği önünde beklemişlerdir.

Tasvir-i Hümayun, Kurenadan Rıza Beyefendi aracılığı ile Defterdar İskelesi'ne vardığı sırada Hassa Müşiri Ahmed Fevzi Paşa ile Hassa Feriki Ahmed Fethi Paşa da iske-

leye gelmiş ve alay bandosu çalmaya başlamış, Serasker, müşir ve ferikler tasvir-i hümayunu karşılayarak faytona koymuşlardır. Binbaşı ve diğer askerler ile mirliva, ferik ve müşirler, rütbelere göre atlara binmiş olarak ve sonra iki sıra dizilmiş olan kolağaları, mülazım ve çavuşlar ve diğerleri yaya olarak tasvir-i hümayunu taşıyan faytonun önündeydiler. Serasker ile Rıza Efendi tasvir-i hümayunu saygı ile önlerine alarak ve artlarınca bir bölük süvari askeri ve onların arkasından kavaslar yürüyerek Defterdar İskeleyi'nden Feshane'ye ve oradan Esmâ Sultan Sarayı önünden geçilip, Eyüp Çarşısı Caddesi ile mahkeme ve Bülbül Deresi ile Rami Çiftliği önünden Rami Kışlası'na gelinmiştir.

Alayın asker arasından geçişi esnasında tasvir-i hümayûnu taşıyan fayton görüldükçe bandolar çalmış, taburlar da üçer defa nöbetleşe 'Padişahım çok yaşa' diye dua edip alkışlamışlardır. Fayton, kışla kapısından geçtikten sonra sağ tarafta Padişah Dairesi'nin altındaki rikap taşına yanaştırılmış adı geçen zevat, tasvir-i hümayunu faytondan alarak kürsüde daha önce hazırlanmış ağır ve yaldızlı üstüfe örtü ile örtülmüş olan yere koymuştur. Bu arada fakirlere dağıtılmak üzere Antakyalı Hoca Said Efendi vasıtası ile kurbanlar kesilip, Sultan Bayezid Cami Cuma Vaizi ve Murad Molla Tekkesi Şeyhi Murad Efendi, padişah ve askeri için dua etmiştir. Bunun ardından yirmi bir adet top atışı yapılmış, bundan sonra Mansure taburları ve toplam yirmi adet top, çeyrek saat boyunca nöbetleşe ateş etmişler ve böylece tören sona ermiştir.

Serasker, müşir, mirliva ve diğer paşalar bir süre oturup dinlendikten sonra Kurenadan Rıza Efendi geri döneceğinden gelişte ne şekilde olduysa dönüşte de o şekilde alayla,

bando çalınarak ve asker de yerlerinde selam durarak tören yapılmıştır. Serasker, Rıza Bey'i biraz ağırladıktan sonra kışlada kalıp, diğer zevat, onu Bostan İskeleyi'ne kadar uğurlamışlardır. Hassa Müşiri de olmak üzere alayda bulunan herkes Mansure Müşiri vasıtası ile Seraskerliğe gelmiştir. Önce Mirliva Hayrettin Paşa askeri, bando takımları ve taburları, 20. Alay taburları ve bölükleri birbirinden az aralı ve çift diziyile altı sıra olarak ve kışla kapısında bando çalınarak kışla kapısından girmişler. bölüğün ortası tasvir-i hümayunun karşısına gelince, bölük tabur alay kumandası ile tasvir-i hümayûnu görerek sevinçle 'Padişahım çok yaşa' diye dua ederek yarım sol arş kumandası ile yürütülmüştür. Bölük askerleri yürüdükleri halde hiçbir tarafa bakmamaları ve başlarını çevirmemeleri usulden iken bölüklerin subay ve askerleri arzu ve isteklerinden dolayı tasvir-i hümayundan gözlerini ayıramayıp, geçerken bile başları döndüğü yere kadar bakmışlar ve böylece kışlanın diğer kapısından dışarı çıkmışlardır.

Süvari askerleri dahi atlarından inip piyade olarak geçmişlerdir. Sonra kavaslar bile nizamî askerlerinin Seraskerlik' teki Harp Divanı tatbikatlarında bulunup orada takımla yürümeyi yarım sağ ve yarım sol komutlarını bilmelerinden dolayı yüzbaşları vasıtası ile tasvir-i hümayunu görüp Padişaha dua etmişlerdir. Sekban askeri de tasvir-i hümayunu görmek için Binbaşları Gümülcineli Salih Ağa vasıtası ile Serasker' e başvurmuş ve istekleri derhal kabul edilerek onlar da takım takım gelip özellikle Serasker' in kumandasında tören geçişlerini sona erdirmişlerdir. Bütün bunlardan sonra tasvir-i hümayun özel muhafazasına kaldırılmıştır.

Aynı yıl, padişahın portresinin Selimiye Kışlası'na da asılmasının benzeri bir törenle gerçekleştiği Tarih-i Lütfi'den öğrenilmekte-

dir (Baykara,1980 :512;Lütfi,1302,V:50-51). Bilindiği gibi Selimiye Kışlası da Sultan II. Mahmud'un askeri reformlarıyla ilişkili olarak yeniden elden geçirilen yapılarıdır (Cezar 2002: 476). Takvim-i Vekayi, Sayı 133, 25 Rebî'ü'l-ahir 1252 (9 Ağustos 1836) tasvir-i hümayunun kışlalara asılmasına, ayrıca Atlı Muzika-i Hümayun'a verilmesine dair bilgi vermektedir.

Sayı 134, 16 Cemaziyelevvel 1252 (29Ağustos 1836) de ise 4 Ağustos 1836 da Topçu Kışlası'na tasvir-i hümayun verileceği, Topthane-i Amire Müşiri Halil Rıfat Paşa'ya müjdelenmiştir. Gazetede padişahın portresinin Topçu Kışlası'na ve16 Ağustos'ta da devlet dairelerinin merkezi Bab-ı Ali'ye törenle götürülüş ve asılışı yine ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Takvim-i Vekâyi, Sayı 134, 16 Cemaziyelevvel 1252'da (29 Ağustos 1836) yayınlanan Bab-ı Ali'deki tören, birinci sayfada yer almıştır. Haberde:

Şîme-i celîle-i kemâl-i bende-nüvâzî-i hazret-i şehnişâhî muktezâsından nâşi kâffe-i bendegân haklarında her dürlü lütf u iltifât ve inâyât-ı mekârim-gâyât-ı cenâb-ı mülûkâne şâyân ve erzân buyrulmakda olduğundan bu def'â sunûf-ı asâkir-i nizâmîye-i şâhâneye bâ'is-i iftihâr ve sebeb-i şevk ü mesârr olmak üzere ihsân buyrulduğu misillü bi'l-cümle Bâbîâli bendegânına dahi müstelzim-i kemâl-i mübâhât ve istibşâr olmak irâde-i iltifât-âdesiyle cilâ-bahş-ı âyine-i nezâfet ve fûrûğ-efzây-ı bâsire-i mefharet olan bir kıt'a tasvîr-i hümayûn-ı mehâsin-nümûn-ı cenâb-ı şehriyârî ih-sân buyrulacağı birkaç gün evvelce ihbâr kılınmış ve alay tertîbine kıyâm ve mübâderet olunmuş olduğundan işbu Cemâziyelevvelinin üçüncü Salı günü Kurenây-ı hazret-i mülûkânenen Mâbeyn-i Hümayûn-ı feyz-meşhûn-ı şâ-hâne hizmet-i kitâbet müstevcibü'l-mef-haretiyle müşerref ve mübâhi atûfetlü

Vassaf Efendi hazretleri vesâtetiyle irsâ-line emr ü irâde buyrularak yevm-i mezkûrda erbâb-ı alayın cümlesi esvâb-ı resmiye ve nişân-ı zî-şanlarıyla Bahçekapısı'na müctemi' olarak efendi-i müşârun-ileyh hazretleri mahall-i mezkûra vüsûlünde hâmil olduğu tasvîr-i hümayûn-ı mihr-nümûn-ı şâhâneyi fay-ton derûnuna vaz' ile ibtidâ Teşrifât-ı Hümayûn me'mûrları ve ba'dehu Ebniye-i Hâssa hulefâsı ve ba'dehu Zahîre Hazînesi ve Harbiye ve Tophâne ve Evkâf-ı Hümayûn ve Haremeyn-i Şerifeyn Hazîneleri me'mûrları efendiler ve ba'dehu Defterhâne ve Tersâne-i Amire ve Bâb-ı Defterî ve Darbhâne-i Amire me'mûrları ve ba'dehu Feshane ve Masraf ve Bâb-ı Seraskerî ve Mansûre Hazînesi me'mûrları ve ba'dehu Bâbîâli me'mûrları efendiler ve ondan sonra rütbe-i râbî'ada bulunan efendiler ve ba'dehu Ser--i bevvâbîn-i Rikâb-ı Hümayûn ağalar ve ba'dehu rütbe-i sâlisede bulunan efendiler ve ba'dehu Mirâhûr ve Kethüdây-ı Hazret-i Şehriyârî beyler ve ondan sonra rütbe-i sâniye ashâbından olan zevât ve badehu Mansûre ve Darbhâne-i Amite defterdârları müşîrân-ı benâm atûfetlü efendiler hazerâtı ve ba'dehu Umûr-ı Mülkiye ve Hâriciye Nezâret-i celîlerinde bulunan müşîrân-ı me'âli-ünvân hazerâtı ve ba'dehu fay-ton-ı hümayûn önünde kavâssân-ı sadr-ı âli ve Asâkir-i Mansûre çavuşânı ve mülâzımları ve yüzbaşı ve kol ağaları ve binbaşı ağalar ve fayton-ı hümayûndan sonra müşârun-ileyh Vassaf Efendi hazretleri ve ba'dehu Telhîsî ağalar ve gediklü zu'emâ muhtârlarıyla gediklü zu'emâ ağalar ve ba'dehu Piyâde Asâkir-i Mansûre neferâtı ale't-terfîb-i alay-ı vâlâ ile zikr olunan Bahçekapısı'ndan istikbâl ve Hocapaşa'dan Çağala Sarâyı'ndan ve Kapalıfırın'dan Divanyolu'na çıkılarak Soğukçeşme pîşgâhından Bâbîâli'ye îsâl birle taraf-ı vâlây-ı Seraskerîden me'mûr ve ta'yîn kılınan Asâkir-i Mansûre-i Şâhâne iki taraflı istâde-i mevkif-i selâm ve derûn-ı

Bâbiâli'de saf-beste-i nizâm-ı Süreyya-intizâm olan bir tabur Asâkir-i Mansûre zâbitân ve neferâtı ve hademe-i sâire merkez-i selâmda kıyâm ile seng-i rikâba gelindikde zât-ı vâlây-ı hazret-i sadrazamî ve müşîrân-ı übbehet-üvân müşârun-ileyhüm tasvîr-i hümayûnu faytondan ihrâc ve Divân-hâne-i âlide vâki' mukaddemce tanzîm olunan cây-ı vâlâya vaz' ü ta'lik olunub taraf-ı eşref-i hazret-i şâhânenen lütfen ve ihsânen hakk-ı bendegânda bu vechile izhâr buyrulmuş olan rûy-ı iltifât-ı âlinin müşâhede-i sîmây-ı ahvâl-i bendegânda rûnümâ olan kemâl-i beşâset ve mefharret cilve-nümây-ı merâyây-ı bedâhet olarak meşâyih-i Sa'diye'den Hasirizâde Süleyman Sıdkı Efendi bî's-sıdk ve'l-ihlâs du'ây-ı bekây-ı ömr ü devlet ve ikbâlü senây-ı tevâfir-i şân ü iclâl-i mülûkâneyi edâ birle Şeyh-i mûmâ-ileyhe ferâce iksâ ve muzikalar çalınarak merâsim-i şâdi ve sürûr icrâ ve müşârun-ileyh Vassaf Efendi hazretleri dâire-i seniyye-i hazret-i sadr-ı âlide bir mikdâr tevakkuf ile kahve ve şerbet resimleri dahi ifâ olundukdan sonra seng-i rikâbda cânib-i me'âli-menâkıb-ı sadâret-penâhiden keşîde kılınan müzeyyen esbe süvâr ile avdet eylemişlerdir.

Padişah, kendi hizmetinde bulunanlar hakkında her türlü iltifat ve ihsanını esirgemediği gibi askerlerine iftihar nedeni olmak, şevk ve sevinçlerini arttırmak için onlara Tasvir-i Hümayununu ihsan etmişti. Bâbiâli'de hizmet edenlerin de övünç ve sevinçlerini arttırmak üzere bir Tasvir-i Hümayununu ihsan edeceğini birkaç gün önce bildirmiş ve bu tören için alay düzenlenmesine başlanmıştır.

Tasvir-i Hümayunun, 3 Cemaziyelevvel 1252 (16 Ağustos 1836) Salı günü Kurena'dan ve Mabeyn-i Hümayun Kâtiplerinden Vassaf Efendi vasıtası ile gönderileceği padişah

tarafından bildirilmiş ve alaya katılanların hepsi resmi elbiselerini giyip, nişanlarını takarak Bahçekapı'da toplanmışlardır.

Vassaf Efendi, Bahçekapı'ya gelince taşıdığı tasvir-i hümayunu faytonun içine koymuştur. Alayın dizilişi sırasıyla, başta Teşrifat-ı Hümayun memurları, sırasıyla Ebniye-i Hâssa halifeleri, Zahire, Harbiye, Tophane, Evkâf-ı Hümayun ve Haremeyn-i Şerifeyn Hazinesi memurları, Defterhane, Tersane-i Amire, Bâb-ı Defterî, Darbhane-i Amire memurları, Feshane, Masraf, Bâb-ı Seraskerî ve Mansure Hazinesi memurları, Bâbiâli memurları, ondan sonra dördüncü rütbede bulunanlar, Ser-bevvâbîn-i Rikâb-ı Hümayun ağaları, üçüncü rütbede bulunanlar, Mirahur ve Kethüda beyler, ikinci rütbede olan zevât, Mansure ve Darbhâne-i Amire defterdarları ile Müşirler, Umûr-ı Mülkiye ve Hâriciye Nezaretî'nde bulunan müşirler, fayton-ı hümayunun önünde Sadrazam kavasları, Asakir-i Mansure çavuş, mülazım, yüzbaşı, kolağası ve binbaşılıarı, fayton-ı hümayundan sonra Vassaf Efendi ve Telhişi ağaları, gedikli zuema muhtarları, gedikli zuema ağaları ile piyade askeri gelmekteydi. Alay, sıra ile Bahçekapı'dan çıkıp Hocapaşa'dan Cağala Sarayı ve Kapalıfırın'dan Divanyolu'na çıkmış, Soğukçeşme önünden Bâbiâli'ye varmıştır.

Seraskerliğin emri ile askerler iki taraflı selam dur vaziyetinde dizilmiş ve Bâbiâli'nin içinde de bir tabur asker ve subay ile diğer hademeler ve sair selam vaziyetinde saf tutmuştur. Fayton-ı hümayun rikab taşına gelince tasvir-i hümayun, Sadrazam ve müşirler tarafından çıkarılarak Divanhane'de daha önce hazırlanan yüksek yere asılmıştır. Bu arada Sadiye Tarikatı'ndan Hasirizâde Süleyman Sıdkı Efendi dua etmiş ve kendi-

sine bir ferace gydirilmiştir. Daha sonra muzikalar çalınarak tören sona ermiştir.

Vassaf Efendi, Sadrazam Dairesi'nde bir müddet oturmuş, kahve ve şerbet içtikten sonra rikab taşında Sadrazam tarafından kendisine hediye edilen ata binerek geri dönmüştür. Aynı tören, Mustafa Cezar'ın Mir'at-ı Şuunât'tan naklettiği bir arz tezkeresinde de ayrıntılı olarak verilmektedir (Cezar,1995:96; Mehmet Memduh,1328:146).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Takvim-i Vekayi, resmi gazete kimliği ile Tanzimat öncesinde ve Tanzimat döneminde hızla gelişen basım ve yayın etkinliği çerçevesinde,bağımsız gazetelerin de çıkmasıyla birlikte çağdaş yapıda bir kamuoyu oluşturulmasında önemli bir araç, etkin bir güç ve öncü bir adımdır. Gazetenin ulaştığı kişiler ve dağıtım alanı da düşünüldüğünde, geniş halk kitlelerine işaret etmese de, daha çok üst düzey bürokratlarla sayıları giderek artan memurları da içeren öncelikli etkinlik alanı da belirlenebilmektedir. Yayımın Türkçe'nin yanısıra Fransızca, Ermenice, Rumca ve Arapça gibi dillere yönelik olarak yapılması iletişim alanını çeşitlendirmektedir .

Takvim-i Vekayi'nin , incelediğimiz süreç içinde geleneğin dışında gelişen, adım adım gerçekleştiğini izleyebildiğimiz, süreklilik taşıyan ve II. Mahmud ile sonraki padişah Abdülmecid'in de devam ettirdiği yenilikçi bir uygulamanın önemli bir duyurucusu ve belgeleyicisi olduğu görülmektedir.

Bu uygulama; Tasvir-i Hümayun'un batılı bir anlayış ve davranışın yansıması biçiminde madalyon-nişan olarak devletin çeşitli düzeydeki yetkililerine, dönemin önde gelen kişilerine, çeşitli görevlerdeki bendegana ve kimi batılılarla elçilere de armağan edilmesi,

tablo olarak da resmi kurum ve kışlalara astırılmasıdır. Gazete, bu olayları haber niteliği taşıyan ayrıntılı anlatımlarla vermektedir. Haberde, ana konunun yanısıra dönemin protokolü , tören düzeni ve kimi ayrıntılara da ulaşılmaktadır.

Gazetede ki verilere ve diğer resmi kaynaklardaki saptamalara göre; Padişah portresinin, padişah tarafından bir lütuf, onurlandırma niteliği taşıyarak armağan edilmesinin yanısıra, portrenin minyatürlerin dışında ya da saray sınırları dışındaki kullanımı , nişan olarak kabul edilsin veya edilmesin göğüse veya boyuna takılan bu objelerin Osmanlı üst düzey yetkililerine ve yabancı ülke temsilcilerine armağan olarak verilmesi de o güne dek alışılmış bir anlayış ve gelenekleşmiş bir uygulama da değildir. Giderek, büyük boyutlu yağlıboya bir tablo olarak törenle kalyon, okul, kışla ve resmi dairelere astırılması ise her ne kadar yönetsel otoritenin simgesi olsa da yine geleneksel anlayış dışına taşan, yenilikçi bir görüşün, düşüncenin, Batılılaşma Dönemi içindeki bir imparatorlukta devletin yöneticisinin batılı imparatorlara özgü bir davranış içinde olduğunun göstergelerindedir. Gerek yeni imgenin tanıtımı, gerekse padişah portresinin armağanı Batılılaşma yönündeki önemli adımlardan birisi olarak nitelendirilebilir.

Resmi bir gazetede konuya ilişkin haberlerin, duyurunun yer alması ise, tutucu bir kesimin tepkisini de gördüğü bilinen bir uygulamada kabule ilişkin 'resmi ağızdan bir onay' dır. Takvim- i Vekayi, sultanın reformlarının, karşıt düşüncede olanlara göre ise bir çeşit dayatmanın resmi dili ve aracıdır.

Diğer taraftan, Tasvir-i Hümayun Türk Resim Sanatı 'nın gelişimi içindeki yeri açısından değerlendirildiğinde; Sultan II.

Mahmud döneminde Batı tarzı perspektifli resmin Türk ressamlarınca uygulanabilmesi için askeri okullardaki programlarla eğitim sürecinin henüz başlarında olduğu, Batıya az da olsa asker öğrencilerin gönderildiği (1834-35), resim ortamı açısından daha farklı bir süreç yaşandığı bilinmektedir. İnsan figürünün padişah portresi aracılığıyla, gelecekteki minyatür sanatının önceliğini tam yitirmediği bir ortamda, taşınır olması, her ne kadar sınırlı olursa olsun özellikle görülebilir alanlarda izlenmesi resimde insan figürünün benimsenmesini kolaylaştırmış, bundan sonraki aşamalar için uygun bir zemin oluşturmuştur.

Padişah imgesine ilişkin yeni kabuller, resmi topluma maletme yolundaki adımlar ise Türkiye'deki görsel sanatların, Batı tarzı resmin gelişimi için önemli dönemeçlerden birisidir. Takvim-i Vekayi dönemin diğer yeniliklerinin izlenmesinde olduğu gibi Türk Resim Sanatı'nda, Batı resmini dikkate alarak betimlenmiş insan figürünün kabullenilme sürecinde, Tasvir-i Hümayun/Padi-

şahın Portresi'nin önemini belirlenmesinde ve çözümlenmesinde birincil derecedeki kaynaklardandır. Diğer taraftan gazete haberleri, dönemin diğer resmi kaynaklarındaki verilerle veya batılı gezginlerin gözlemleriyle de tamamlanmakta veya desteklenebilmektedir. Bu haberler kimi zaman resmi tarihlerdeki bazı eksiklikleri de gidermektedir.

Ayrıca gazetenin bu konudaki yenileşme hareketleri için , günümüzde de olduğu gibi çağdaş bir yayın organı olarak kamuoyu oluşturma görevini yaptığı, hazırlık aşamasında geleceğe uygun bir zemin oluşturduğu ileri sürülebilir. Dolayısıyla Takvim-i Vekayi, Türk Sanat Tarihi'nin yazılmasında önemli bir belgedir. Bu nedenle; başlangıçta da belirtildiği gibi Türk Basın Tarihi'nde bir resmi gazete olarak 'ilk' olma özelliğini taşıyan Takvim-i Vekayi, bu özelliğinin yanısıra farklı disiplinlerde yapılacak araştırmalar için de resmi bir kaynak niteliği taşımaktadır.

SONNOTLAR:

- 1-Takvim-i Vekayi 'de yer alan haberler IRCICA uzmanlarından Sayın Orhan Çolak tarafından okunmuştur. Araştırmamızdaki geniş katkıları nedeniyle teşekkürlerimizi sunarız.
- 2-Hicri Takvim'den Miladi Takvim'e çevirilerde, <http://www.devletarsivleri.gov.tr>, tarih çeviricisi kullanılmıştır.

Resim Listesi

- Resim 1- TSM, Env. No.17/208, Marras F.1832 imzalı fildişi üzerine yağlıboya Tasvir-i Hümayun
Resim 2- TSM, Env. No.2/1023, Askılı Tasvir-i Hümayun.
Resim 3- Takvim-i Vekayi, Sayı 27, 27 Zilhicce 1247.

KAYNAKLAR

- Ahmed, Lütfi (1302). *Tarih-i Lütfi*, C.IV-V, İstanbul.
- Artuk, İ. & C. Artuk. (1967). *Osmanlı Nişanları*, İstanbul: İstanbul Matbaası,
- Batur, A. (1996). Geç Osmanlı İstanbul'u, *Dünya Kenti İstanbul*, 169-174, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- Baykara, T. (1980). II. Mahmud ve Resim, *Bedrettin Cömert'e Armağan, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Beşeri İlimler Dergisi*, 509-515, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayını
- Bulut, T.(t.y.). Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türkiye Tarihi Yazımında Başvurulması Gereken Resmi Kaynaklar Üzerine Bir Kalem Denemesi, Temmuz 14 ,2006, www.siyasitarih.com/arsiv/reskaynaklar.htm
- Cezar, M. (1995). *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi, C.I*. İstanbul: Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayınları, No.1.
- Cezar, M.(2002). *Osmanlı Başkenti İstanbul*. İstanbul: Erol, Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayınları, No.2.
- Çiftçi, A.&N. Seçkin (2005). 19. Yüzyılda İstanbul'da İnşa Edilen Askeri Yapıların Koruma Sorunları. *Megaron, YTÜ Mimarlık Fakültesi. e. Dergisi* 1, 18 Haziran, 2007 http://www.megaron.yildiz.edu.tr/yonetim/dosyalar/01_08_CIFTCI_A.pdf.
- Demir, V., V.(2004). Medyada Otokontrol, Temmuz 14 ,2006, www.byegm.gov.tr/seminerler/kayseri-x/kayseri_18.htm.
- Edhem, H. (1970) *Elvah-ı Nakşiye Koleksiyonu*. İstanbul: Milliyet Yayınları
- Gevgilili, A. (1983). Türkiye Basını, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi C.I.*, 202-208. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gezgin, S. (2003). Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basının Kısa Tarihsel Perspektifi (Bölüm I) *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi*, 18, 11-22.
- Kayra, C.&E. Üyepazarcı (1992). *II. Mahmud'un İstanbul'u, Bostancıbaşı Sicilleri*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi. , İstanbul: Kültür İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2000) Tanzimat Devri Basını Üzerine Notlar, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim, Makaleler I*, 489-496. Ankara : Turhan Kitabevi,
- Ortaylı, İ.(1990). Tanzimat Devri Basını Üzerine Notlar, *Cahit Talas'a Armağan*, 397-404. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları.
- Öner, S. (1986). Milli Saraylar Koleksiyonunun Resim Tarihimiz Açısından Önemi, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dergisi* ,2,66-69.
- Renda, G. (1977). *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı, 1700-1850*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Renda, G. (2000). *Tasvir-i Hümayun, Tesavir-i Al-i Osman*, 440-543. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Southgate, H. (1838). *Narrative Tour through Armenia and Kurdistan C.II*, London
- Tütengil, C. O. (1985). *Yeni Osmanlılar'dan Bu Yana İngiltere'de Türk Gazeteciliği, 1867-1967*. İstanbul : Belge Yayınları,
- Yazıcı, N.(1983). *Takvim-i Vekayi (Belgeler)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını